

MIS AITAB KODUDESSE SISSEMURDMIST ENNETADA?

**It is wise to
spend public
money on
what works**

#StopDomesticBurglaries

01

SISSEJUHATUS

01

Alates 2019. aastast on Euroopa kriminaalpreventsiooni võrgustik (EUCPN) ja mitmed Euroopa riigid korraldanud kogu ELi hõlmavaid kodudesse sissemurdmise fookuspäeva. Selle algatuse eesmärk on tugevdada võitlust seda tüüpi kuritegevuse vastu, jagades kodanikele teavet selle kohta, kuidas nad saaksid oma kodu kaitsta. Seda tüüpi kuritegevus on enamikus Euroopa riikides juba aastaid vähenenud, kuid siiski moodustab see suurema osa organiseeritud varavastasest kuritegevusest. Pealegi röövib see inimestelt mitte ainult vara, vaid ka turvatunde kodus, ning sellel on märkimisväärne rahaline mõju ühiskonnale.

Igal juhul on asju, mis ei tööta. Kuna võrgustiku üks põhifunktsioone on olla katalüsaator tõhusama poliitika ja algatuste hõlbustamiseks, on selle dokumendi eesmärk toetada Euroopa, riiklike ja kohalike sidusrühmi, andes ülevaate algatustest, mis võivad olla koduste sissemurdumiste vältimisel edukad või siis mitte. Kõik algatused on rühmitatud kolme kategooriasse: need, mille kohta on olemas palju tõendeid, mõõdukalt tõendeid või vähe tõendeid. Kui algatus on märgistatud kui „palju tõendeid“, tähendab see, et mitmed uuringud on järjekindlalt näidanud kodudesse sissemurdumiste arvu vähenemist. Selline on näiteks ligipääsu raskendamise algatus, mis julgustab kasutama aknalukkude, sisevalgustuse, ukسلukkude ja välisvalgustuse kombinatsiooni. „Keskmiste tõenditega“ algatused on sellised, mille puhul on piiratud arv uuringuid näidanud kuritegevuse vähendamisel paljutõotavat mõju, näiteks vara märgistamine. Siiski on selle märgistamiseks kui „palju tõendeid“ vaja rohkem uuringuid. Muud algatused, näiteks sissetungijate häiresüsteemid, on näidanud vastuolulisi tulemusi või pole neid veel korralikult hinnatud, kuid neil on mõningaid omadusi, mis tunduvad paljulubavad ja väärivad suuremat tähelepanu. Lõpuks tahaksime rõhutada, et kui poliitikakujundajad ja praktikud töötavad välja siseriiklike sissemurdumiste ennetamise strateegiaid, tuleks alati arvesse võtta ka algatuste juurutamisel saadud õppetunde ja konkreetset konteksti.

02 PALJU TÕENDEID

1.1 Ligipääsu raskendamine

Ligipääsu raskendamine suurendab kurjategija tajutavat pingutust, mida antud majapidamisse sisenemine nõuaks. Kuna suurem pingutus võrdub pikema aja ja seega ka suurema riskitasemega, mõjub see sissemurdjatele pelutavalt.¹ Ligipääsu raskendamine, mis on saavutatud aknalukkude, sisevalgustuse, ukسلukkude ja välisvalgustuse kombinatsiooni (**ASUV**) kasutades, on kõige tõhusam ja rahaliselt kõige otstarbekam viis kodudesse sissemurdmise ennetamiseks.² Kõigepealt jätab **taimeriga sisevalgustus** mulje, et elanikud on kodus, isegi kui seal ei ole kedagi.³ See on oluline turvameede, kuna inimeste kohalviibimine on sissetungimisotsuse tegemisel oluline tegur.⁴ Üle üheksa kümnest süüdimõistetud sissemurdjast tunnistas, et nad ei siseneks kunagi hoonesse, kus viibib inimesi. Sellele võib kaasa aidata ka sissesõiduteele pargitud auto või tööl viibimise ajal kodus mängiv raadio.⁵ Teiseks võib **taimeriga välisvalgustus** vähendada õhtuseid ja öiseid sissemurdmisi, kuna avastamise, häirimise ja heidutuse oht on suurem.⁶ Kolmandaks on tugevad **akna- ja ukسلukud** mõeldud sissepääsu takistamiseks või raskendamiseks,⁷ vähendades ligipääsetavust. See on teine asjaolu, mida sissemurdjad sihtmärgi valimisel kaaluvad.⁸ Kurjategijate uurimine on näidanud, et füüsilise turvalisuse kvaliteet on peamine tegur, mille põhjal otsustatakse, kas hoonesse sisse murda.⁹ Akende ja uste tõhus sulgemine aga sõltuvad inimtegevusest, erinevalt eelmisest kahest, mis pärast seadistamist peaks toimima automaatselt.¹⁰

Kui on võimalik soetada rohkem seadmeid, saab kõrgeima kaitsevõime saavutada videovalve, akna- ja ukسلukkude ning turvakettide abil.¹¹ Siiski on sellel kombinatsioonil ka mõningad kitsendused. Esiteks on **turvaketid** mõeldud hoone sissepääsu piiramiseks, kuid tavaliselt pole neid väljast näha, nii et need ei mõju sissetungijatele heidutavalt. Lisaks sõltub nende kasutamine enamasti hoones viibivatest inimestest ja need kujutavad endast tulekahju korral võimalikku ohtu.¹² Teiseks on **videovalvekaamerad** mõeldud peamiselt toimima nähtava hoiatusena, mis võib küll suurendada vahelejäämise ohtu, kuid ei takista sisenemist füüsiliselt. Lisaks on videovalvesüsteemi paigaldamine kulukas. Seega on soovitatav investeerida aknalukkude, sisevalgustuse, ukسلukkude ja välisvalgustuse kombinatsiooni, kuna see on odavam ja turvalisem variant.

Akналukkude, sisevalgustuse, ukسلukkude ja välisvalgustuse kasutamise tõhusust on näidanud arvukad uuringud. Hollandist on pärit kaks head tava, mis ennetavad kodudesse sissemurdmist ligipääsu raskendamise kaudu.

HEA TAVA: EHITUSSEADUSTESSE LISATUD SISSEMURDMISKINDLUS

Pärast seda, kui Holland võttis 1999. aastal kasutusele uue ehitismäärustiku, mis nõudis sissemurdmiskindlamaid aknaid ja uksi, vähenes uute eeskirjade järgi ehitatud kodude sissemurdmiste sagedus veerandi võrra. On arvatud, et kümne aasta jooksul pärast uue ehitismäärustiku kehtestamist on ära hoitud vähemalt 10 000 sissemurdmist. **Tähelestatud pole ka mingit ümberpaiknemiseefekti**, ei sissemurdmiste arvu suurenemist „vanades“ majades ega muude varguste sagenemist. Mõned uuringud näitavad hoopis positiivset mõju. Turvalisuse mõju kandub teatud määral üle ka naaberkodudesse, mida pole turvatud.¹³

HEA TAVA: POLITSEI KVALITEEDIMÄRK

Lisaks uutele ehituskirjadele võeti Hollandis 1995. aastal kasutusele Hollandi politsei kvaliteedimärk. Neil on kaks peamist erinevust. Esiteks läheb politsei kvaliteedimärk ehitismäärustikust kaugemale. Kui viimastes keskendutakse ainult hingedele ja lukkudele, siis politsei kvaliteedimärk sisaldab täiendavaid nõudeid valgustuse, nähtavuse, akende, uste ja katuseakende turvalisuse kohta. Teiseks on ehitusmäärus kohustuslik, samas kui politsei kvaliteedimärgi rakendamine on vabatahtlik ja sõltub majaomaniku või projekti arendajate soovist.

Kvaliteedimärki saab rakendada nii olemasolevatele majadele, uutele hoonetele kui ka avalikele ruumidele. Hollandi kuriteoennetuse ja ohutuse keskus on välja töötanud käsiraamatu iga olukorra jaoks.¹⁴

Uuringud on näidanud, et politsei kvaliteedimärgiga maju võtavad sissemurdjad sihikule harvem ja et ohvriks saamise (eduka sissemurdmise) tõenäosus on politsei kvaliteedimärgiga majas teiste majadega võrreldes 78% väiksem. Kui nende nõuetega arvestatakse juba ehitamise etapis, kahaneb tõenäosus veelgi.¹⁵

2.2 Naabrivalve

Naabrivalve mõte on vähendada kuritegevust tänu elanikele, kes korraldavad ise järelevalvet ning hoiavad silmi ja kõrvu lahti. Nähes või kuuldes midagi kahtlast kutsuvad nad politsei. Elanikud saavad üksteist aidata, näiteks võttes postkastist naabri posti või niites tema muru, kui naaber on puhkuseks ära sõitnud. Selline laialdasem jälgimine pidurdab kurjategijaid, kuna neil on suurem oht vahele jääda. Kuna üks olulisi tegureid sissemurdmiseks sihtmärgi valimisel on inimeste kohalolu, raskendab kohalviibimise märkide loomine sissemurdja jaoks oluliselt selle kindlakstegemist, kas elamu on tühi. Lisaks suurendavad naabrivalvesüsteemid sotsiaalset ühtekuuluvust. Kodanikud töötavad oma piirkonna jaoks välja normid ja organiseeruvad probleemsete tegevuste, nt kuritegevuse vähendamiseks.¹⁶

Struktureeritud naabrivalve loomisel võivad initsiatiivi võtta nii elanikud ise kui ka kohalik politsei. Politsei osalemise sellise süsteemi loomisel määravad kuritegevuse määr kohalikus piirkonnas ja see, kas kuritegevuse määr piirkonnas on madal, mõõdukas või kõrge. Väikese kuritegevuse määraga piirkondades võib politsei piirduda passiivse osalemisega, samas kui kõrge kuritegevusega piirkondades peab politsei vajadusel võtma juhirolli.¹⁷ Juurutatav naabrivalve süsteem võib olla nii iseseisev kui ka osa suuremast programmist.¹⁸

Selle kuritegevuse ennetamise mõju on hinnatud paljudes uuringutes; kahjuks viidi enamik neist läbi USA-s ja Ühendkuningriigis, kus kuritegevuse ennetamise programme hinnatakse sagedamini kui Mandri-Euroopas. Statistiline metaanalüüs näitab, et selliste süsteemide kasutuselevõtul on kuritegevuse vähendamisel selge mõju. Naabrivalvesüsteemidega hõlmatud piirkondades vähenes kuritegevus 16–26% võrreldes piirkondadega, kus neid süsteeme ei kasutata. Positiivne mõju kuritegevuse ennetamisele ei sõltu ei järelevalveprogrammide suurusest ega tüübist.¹⁹ Need tõendid pärinevad aga valdavalt sotsiaalmeedia eelsest ajast, seega on oluline arvestada, et suhtluskanalite täiustumine võib mõjutada nii meetodeid kui ka mõju.²⁰

2.3 Võitlus korduva ohvriks langemise vastu

Andmed näitavad, et varem sissemurdmise ohvriks langenud kodudel on palju suurem oht sissemurdmise kordumiseks²¹ ehk teisisõnu on teine juhtum on tõenäolisem kui esimene ja kolmas tõenäolisem kui teine.²² Nähtust, kus majja murtakse sisse mitu korda, nimetatakse korduvaks ohvriks langemiseks või **täpseks kordumiseks**.²³ Kõrgendatud risk ei mõjuta aga ainult sama hoonet, vaid ka läheduses asuvaid eluruumi, mille puhul tuntakse sissemurdmisi **lähikonnas kordumistena**. Mida lähemal on eluruum ajas ja ruumis eluruumile, mida tabas sissemurdmine, seda suurem on sissemurdmise oht. Ajalise ja ruumilise distantsi suurenedes hakkab lähedalasuvate eluruumide risk vähenema.²⁴

Sellel on kaks peamist seletust: võimenduse hüpotees ja märgatud nõrkuse hüpotees. Mõlemad põhinevad argirutiinide teoorial, mis ütleb, et kuritegevust tuleks seletada kurjategija, sobiva sihtmärgi ja valvuri puudumise kombinatsiooniga. Esimene hüpotees väidab, et kurjategijad naasevad samasse naabruskonda, kuna nad on varasema sissemurdmise käigus avastanud selles piirkonnas esinevaid võimalusi. Kurjategija, kes on avastanud võimalusi või haavatavusi, teeb ratsionaalse otsuse naasta piirkonda, et teenida rohkem kasumit. Teine hüpotees, märgatud nõrkuse hüpotees, väidab, et kurjategijad naasevad samasse piirkonda, kuna selles on olemuslikke nõrkusi, mis mõjuvad kurjategijatele kutsuvalt. Tõenäoliselt on mõlemal lähikonnas kordumise juures oma osa, kuna kurjategijad kasutavad kuriteo toimepanemiseks ära olemasolevaid haavatavusi.²⁵

Korduva ohvriks langemise ühist aega ja vahemaad on raske öelda, kuna viie riigi kümne linna võrdluses oli kontekstides teatav järjepidevus, ent esines ka märgatavaid erinevusi.²⁶ Sellegipoolest saab neid järeldusi kasutada sissemurdmise vähendamise algatustes, tuvastades kõigepealt korduva sissemurdmise ohus elamud ning tegutsedes siis viivitamatult, kasutades üht või mitut järgmist taktikat²⁷: ühelt poolt võib laiendada eri vormis patrullimist või seiret, teisalt aga võib politsei proovida kaasata nii piirkonna elanikke kui ka teisi olulisi isikuid. Kui sissemurdmise oht on tõenäoliselt suurem, võib kõigepealt toonitada teavet turvameetmete kohta, nagu akende sulgemine ja uste lukustamine majast lahkudes²⁸ või sissepääsude parandamine ja tugevdamine, lukkude ja valgustuse täiustamine.^{29,30} Sellel lähenemisviisil on suur potentsiaal, kuna leibkonnad on rohkem valmis end esimese sissemurdmise järel tõhusamalt kaitsma; 25% leibkondadest lasi pärast sissemurdmist paigaldada vähemalt ühe kaitsevahendi.³¹ Teiseks võib politsei elanikele teada anda, et nad hoiaksid silmad lahti, juurutaksid naabrivalve süsteemi ja räägiks naabritega, et rõhutada ühist turvalisuse eest hoolitsemist.³² Selline sekkumine korduvalt ohvriks langenute ja nende ümbruskonna elanike kaitsmiseks on näidanud märkimisväärset korduva sissemurdmise ohvriks langemise vähenemist,³³ ilma et sissemurdmise oht kanduks edasi naabruskonnale.³⁴ Selle edukus sõltub siiski õigest teostusest ja politsei toest ning ohvrite aktiivsest osalemisest.³⁵

HEA TAVA: TASUTA NÕUSTAMINE JA SOODUSHINNAGA LEPINGUD

Heaks näiteks võib pidada politsei pakutavat tasuta nõustmist ja soodushinnaga lepinguid kindlustusettevõtete või pankadega (laenud), et toetada Saksamaal ligipääsu raskendamist. Seda enam, et see annab haavatavatele rühmadele (madal sotsiaal-majanduslik seisund) võimaluse investeerida turvalisusse.³⁶

2.4 Läbikäikude väravad

Neljas meede, mille tõhususe kohta on palju tõendeid, on läbikäikudele väravate paigaldamine. Läbikäikude väravate paigaldamine viitab lukustatavate, tavaliselt terasest või rauast väravate paigaldamisele, mis piiravad sissepääsu läbikäiguteele või nende võrgustikule. Esiteks toimib see sissemurdmise ennetamise meede, suurendades sissemurdjate jõupingutusi, kuna ligipääs on piiratud seaduslike kasutajatega, kellel on võti või pääsukood, ning reguleerides juurdepääsu potentsiaalsetele kuritegevuse sihtmärkidele.³⁷ Teiseks suurendavad läbikäiguteede väravad õigusrikkujate riski, muutes avaliku ruumi privaatseks ruumiks. Lisaks võib läbikäikudele väravate paigaldamine suurendada lähedalasuvate elamute elanike loomulikku järelevalvet ning võtta kurjategijatelt ettekäände piirkonnas viibimiseks.³⁸

Metaanalüüs tõestab, et allee värav on kulutõhus meede sissemurdmiste vähendamiseks, ehkki mõju on tagasihoidlik. Lisaks piiravad nende järeluste üldistamist mitmesugused tegurid, näiteks see, et kõik metaanalüüsiks kasutatud uuringud hõlmasid ainult Briti läbikäiguväravate programme. Kui aga praktikud või poliitikakujundajad soovivad läbikäikude väravate paigaldamist põhjalikumalt uurida, on saadaval mitmesuguseid juhiseid, mis kirjeldavad vajalikke praktilisi toiminguid väravate tõhusust suurendavate tingimuste loomiseks. Praktiliste kaalutluste hulgas on näiteks asja elanikega arutamine, nende nõusolek ja valmidus väravaid kasutada.³⁹

2.5 Tänavavalgustus

Tänavate või muude avalike ruumide parem valgustamine võib märkimisväärselt vähendada nii päevast ja öist kuritegevust⁴⁰ kui ka hirmu kuritegevuse ees.⁴¹ Selle kohta, miks parem tänavavalgustus vähendab kuritegevuse vähenemist, on kaks teooriat. Esimene neist osutab, et parem valgustus vähendab kuritegevust, suurendades kurjategija tuvastamise tõenäosust. Teine osutab sellele, et parem tänavavalgustus piirkonnas suurendab kogukondlikku uhkust ja mitteametlikku kontrolli, mis võib suurendada piirkonda kasutavate inimeste arvu ja seega suurendada kuritegeliku käitumise võimalike tunnistajate arvu. Esimene teooria prognoosib kuritegevuse vähenemist eriti pimedatel tundidel, teine teooria aga nii päeval kui ka öösel.⁴²

Nagu ka muude kuritegevuse ennetamise meetmete puhul, peaks heade tulemuste saavutamiseks kavandama tänavavalgustuse paigaldamist teadlikult⁴³ ja politseinikud peaksid alati enda käest küsima, kas parem valgustus on konkreetses naabruskonnas või kogukonnas kuritegevuse või korrariikumiste vastu sobiv lahendus. Poliitikakujunditele või praktikutele, kes soovivad tänavavalgustust parandada, on saadaval probleemikeskne juhend [Clarke].⁴⁴

03

MÕÕDUKALT TÕENDEID

3.1 Tegelemine korduvate õigusrikkujatega

On hästi dokumenteeritud tõsiasi, et suure osa kuritegudest paneb toime osa väike hulk aktiivseid kurjategijaid. Kuritegevuse tõkestamise põhimõtetes on sellisele kuritegevuse koondumisele reageeritud mitmel viisil: suurendades karistusi varasemate süüdimõistvate kohtuotsuste baasil⁴⁵ või käivitades korduvate õigusrikkujatega tegelemiseks projekte, milles pööratakse erilist tähelepanu piirkonna kõige aktiivsemate sisseмурdjate nimekirjas olevatele isikutele. Selles nimekirjas olevad õigusrikkujad teavad, et neid jälgitakse, ning nad vahistatakse kohe, kui nad kuriteo toime panevad. Samal ajal viiakse sellised teravdatud tähelepanu all olevad kurjategijad kokku süsteemiga, mis võib aidata kaasa nende rehabilitatsioonile.⁴⁶ Sellised projektid on välja töötatud näiteks Oslo politseipiirkondades (projekt Very Important Criminal (VIC))⁴⁷ ja Amsterdamis (Approach Top600). Projektiga Approach Top600 teeb koostööd enam kui 40 partnerorganisatsiooniga julgeoleku-, tervishoiu-, noorsoo- ja kriminaalhooldussektorist. Igal nimekirja kuuluval isikul on oma juhtumihaldur, kes töötab kõigi kaasatud organisatsioonide keskse kontaktisikuna, töötab välja isikliku tegevuskava ja pakub kõnealusele isikule tuge.⁴⁸

Hiljutine Approach Top600 hindamine näitas, et selle lähenemisviisi tulemusel väheneb kodusse sisseмурdmiste arv 7–45%. Lisaks on sellel positiivne mõju rehabilitatsioonile: hetkest, mil trajektoor algab, väheneb sihtrühma retsidiivsus 41%.⁴⁹ Kui ennetusest pole kasu, on viimaseks võimaluseks alati võimetukstegemine. Nagu võib arvata, näitavad mitmed uuringud ka seda, et piirkonnas, kus kõige aktiivsemaid sisseмурdjaid hoitakse teatud aja trellide taga, võib sisseмурdmiste arv seal märkimisväärselt väheneda.⁵⁰

3.2 Kohalik reklaam

Sisseмурdmiste vähendamise algatuse (näiteks naabrivalve) elluviimisel on soovitatav investeerida kohalikku reklaami. 21 sisseмурdmise vähendamise süsteemi uurimine on näidanud, et algatuse olemasolu ja selle eesmärkide (eelnev) avalikustamine laiemale üldsusele on kuritegude ennetamise meetme mõju suurendamiseks suhteliselt lihtne ja kulutõhus meetod. See võib aidata kuritegevust vähendada, jagades teavet kuritegevuse aktiivsema ennetamise kohta, mõjutades seda, kuidas kurjategija piirkonda tajub. Analüüs näitas isegi seda, et algatustes, kus reklaamikampaania korraldati juba enne plaani tegelikku elluviimist, hakkas sisseмурdmiste arv vähenema juba enne algatuse käivitamist, nn „ennetatav kasu“. Murdvarguste arvu saab suuremal määral vähendada, kui piisava eelarvega viiakse ellu iseseisvad reklaamikampaaniad (need, mis kestavad mõnda aega ja mida peetakse juba iseenesest sekkumiseks).⁵¹

Nagu ikka, on raske kindlaks teha, mis töötaks kõige paremini just ühes kindlas olukorras. Selle mõju sõltub väga palju kontekstist, milles kampaaniat rakendatakse. Kampaania kavandamisel tuleb vastata mõnele küsimusele: kes on sihtrühm? Kurjategijad või ohvid? Kus sihtrühm asub? Kas tegu on kindla naabruskonnaga? Või on see terve linn või riik? Milline on kampaania ajastus elluviidava algatuse suhtes? Kas see toimub pidevalt või episoodiliselt? Milliseid kanaleid kasutatakse? Ajalehed, raadio, sotsiaalmeedia, ...? Millist sõnumit soovite edastada? Üldist või konkreetset? Kõigile neile küsimustele tuleb vastata plaanimise etapis.⁵²

3.3 Vara märgistamine

Mõned allikad osutavad, et 80% kõigist vargustest ja sissemurdmistest toimub varastatud kauba edasise müümise eesmärgil. See tähendab, et ilma varastatud asjade vahendajateta oleks ka palju vähem vargaid, seega tuleks tähtsustada ka tegelemist varastatud kaupade käitlemisega.⁵³ Varastatud kaupadega kaubitsemise vastu on mitmesuguseid meetmeid (vt allpool), kuid üks olulisemaid on vara märgistamine, et varastatud kauba rahaks tegemine või nende otsene kasutamine oleks raskendatud. Lisaks võib see meede aidata varastatud kaupu konfiskeerida ja omanikule tagastada.⁵⁴

Vara saab märgistada, lisades UV-pliitsiga majanumbri ja sihtnumbri, turvasiltide, raadiosagedustuvastusseadmete (RFID) või mikrotäpplahenduste (ainulaadselt kodeeritud digitaalalkirja sisaldavad lahendused) abil.⁵⁵ Lisaks on mobiiltelefonidel ja tahvelarvutitel sisseehitatud võimalused need varastamise korral eemalt blokeerida, vähendades nende seadmete väärtust ja müügikõlblikkust.⁵⁶

Lääne-Austraalia ja Londoni uuringud on näidanud, et vara märgistamine on kõige tõhusam, kui üle 80% kohalikest elanikest märgistab oma vara ning kui seda tehakse koos kuritegevuse ennetamise alase nõustamise ja reklaamimisega.⁵⁷

4 VÄHE TÕENDEID VÕI PUUDUVAD TÕENDID

4.1 Alarmseadmed

Sissemurdmishäired töötavad eeldatavasti peamiselt heidutuse abil, kuna sissemurdjad väldivad sissemurdmist majadesse, kus nad märkavad paigaldatud häiresüsteeme, mis suurendaks nende avastamise ja vahistamise ohtu. Küll aga on vähesed Inglismaa ja Walesi analüüsid näidanud vastuolulisi tulemusi. Sissemurdmise häiresüsteemid võivad olla hoopis vastupidise mõjuga, kuna neid seostatakse nii sissemurdmise kui ka sissemurdmiskatsete ohu suurenemise, mitte vähenemisega^{58,59}. Sellisel üllataval tulemusel võib olla mitu võimalikku selgitust. Üks võimalik seletus on see, et mõned sissemurdjad suudavad leida viise, kuidas häiretest mööda minna või neist üle saada, et vältida avastamist ja vähendada vahistamise ohtu.⁶⁰ Antud juhul on oluline häiresüsteemi kvaliteet. Intervjuud süüdimõistetud sissemurdjatega kinnitasid neid järeldusi; kui välja arvata ühe kaubamärgi signalisatsiooniseadmed (ADT), ei heidutanud alarmsüsteemi olemasolu kurjategijaid.⁶¹ Sissemurdjad võivad ka aru saada, et valehäirete suure osakaalu tõttu ei reageeri politsei ja häireettevõtted häirele kohe patrulli saatmisega, andes sissemurdjatele aega töö lõpetamiseks ja lahkumiseks. Teine võimalik seletus võib olla see, et sissemurdjad võivad alarmi olemasolu tõlgendada kui viidet sellele, et majas leidub väärtuslikke esemeid. Potentsiaalne kasu võib suurenenud riski kaalutlustes üles kaaluda.⁶² Lisaks võib häiresüsteemidesse suhtumine oleneda kurjategija kogemusest; kogunud kurjategijad pelgavad alarmseadmeid kogenematutega võrreldes vähem. Teine vastuargument on asjaolu, et häireseadmed ei ole kulutõhusad: need on üsna kallid ega vähenda sissemurdmisriski. Prantsusmaalt saadud tõendid näitavad siiski, et häired (nii ükski kui ka koos muude turvameetmetega) on tõhusad majja sissemurdmise ennetamisel, kuid eraldiseisvalt kortereid ei kaitse. Kodanikele on parem mitte sissemurdmise häiresüsteeme soovitada, ilma et selgitataks põhjalikumalt tehnilisi andmeid ja konteksti, kus alarmseadmed oma rolli täidavad, kuna vastasel korral võivad need tekitada petlikku turvatunnet.⁶³

4.2 Teadlikkuse tõstmise kampaaniad

Kuritegevuse ennetamise spetsialistid valivad sageli kuritegevusest teavitamiseks teadlikkuse tõstmise kampaaniaid, lootes seeläbi mõjutada inimeste käitumist. Meediakampaania (sh sotsiaalmeedias) on üks kogu ELi hõlmava kodusesse sissemurdmise fookuspäeva elemente. Uuringud on siiski näidanud, et ainult teadmiste jagamisele keskenduvad kampaaniad annavad harva tulemusi. Otse vastupidi, need võivad kuritegevuse (riski) või kahju tõhusa vähendamise asemel hoopis suurendada hirmu kuritegevuse ees.⁶⁴ Lisaks ei ole me leidnud analüüsi, mis näitaks kodusesse sissemurdmisele keskendunud teadlikkuse tõstmise kampaaniate mõju või tulemusi.

Küll aga võib kasu olla sihitud teadlikkuse tõstmise kampaaniatest, mis on osa terviklikust lähenemisviisist, mis võidakse välja töötada käesoleva dokumendi abil. Eriti kui pidada silmas järgmisi juhiseid. Kõigepealt peaks sõnum olema asjakohane, praktiline ja konkreetne. Ärge öelge: „Ärge andke sisseurdjatele võimalust“, vaid öelge inimestele, mida nad täpselt saavad teha, et vältida sisseurdmisi (näiteks paigaldada teatud tüüpi ukسلuku). Teiseks on oluline kanal: kampaania peaks kasutama meediakanaleid, mis võimaldavad jõuda soovitud sihtrühmani. Selle juures saab kuritegevuse ennetuse töötajaid aidata mõni meediaagentuur. Samuti tuleks hoolikalt läbi mõelda kampaania ajastus ja kestus. Pikaajaliste kampaaniate asemel on parem kordamine (episoodiliselt). Viimaks peab kampaania alati olema osa laiemast, koordineeritud tegevusest mingi eesmärgi saavutamiseks. Kuritegevuse vähendamiseks peab see vastama vähemalt järgmisele kahele tingimusele. Esiteks peaks see lisaks teadmiste edastamisele ja teadlikkuse tõstmisele keskenduma käitumise muutmise emotsionaalsetele ja afektiivsetele aspektidele. Teiseks peaksid see täiendama ja toetama muid lähenemisviise kuritegude ennetamisele (kriminaalõigus, situatsiooniline, sotsiaalne ja kogukondlik ennetamine) nii, et need üksteist tugevdaksid ja täiendaksid.⁶⁵

4.3 Varastatud kaupadega kaubitsemise vastased meetmed

Nagu varem mainitud, on allikaid, mis näitavad, et 80% sissebustmistest toimub varastatud kauba edasise müümise eesmärgil. Vahe registreeritud sissebustmistest ja varastatud kauba edasimüümise juhtumite vahel paistab näitavat, et paljud varastatud kauba müümise juhtumid ei jõua politsei vaatevälja. Hollandis tehtud uuringute põhjal võime oletada, et varastatud kaubaga varjatud kaubitsemise osakaal on suur: 3% 15-aastastest ja vanematest Hollandi kodanikest (üle 422 000 inimese) tunnistas, et on aeg-ajalt olnud süüdi varastatud kaupadega kaubitsemises. Vastajad ja eksperdid tõid välja neli asjaolu, mis hõlbustavad varastatud kauba ostmist. Esiteks hinnaerinevus. Teiseks varastatud kaupade ostmise lihtsus. Kolmandaks suhtelisel väike oht vahele jääda. Ja lõpuks see, et politsei ja kohtuasutused ei pööra varastatud kaubaga kaubitsemisele piisavat tähelepanu.⁶⁶ Need järeldused näitavad, et sissebustmistest saadava tulu vähendamises on veel arenguruumi. Oleme tuvastanud mitu osapoolt, kes saaksid siin kaasa aidata.

Kõigepealt võivad **riigiasutused** luua andmebaase, milles **tarbijad** saaksid oma vara ennetavalt registreerida, mis varguse korral hõlbustab sellest teatamist ja suurendab varastatud kauba tagasisaamise tõenäosust. Üks samm edasi oleks sellise tööriista nagu Hollandi StopHeling väljatöötamine, mis võimaldaks kodanikel ja kasutatud kaupade ostjatel seerianumbri abil kontrollida, kas ese on kadunud või varastatud (registreerida saab ainult kordumatu esemeid). Kui jah, saab politseile sellest märku anda. 2014. aastal tehti selles peaaegu 456 000 otsingut, mis 2015. aastal tõusis peaaegu 670 000-ni ning 2016. aasta esimeses kvartalis jõudis juba 283 000-ni kogu 2016. aastale laiendatuna teeks see siis kokku peaaegu 850 000). Selles mõttes näib StopHeling rahuldavat avalikkuse ja kasutatud esemete ostjate vajadust kontrollida soovitud kauba usaldusväärsust.⁶⁷

Seejärel võivad **reguleerivad asutused** kehtestada kasutatud kaupade müüjate ja pandimajade kontrollimise meetmed. Norras peavad isikud, kes soovivad kasutatud kaupadega seaduslikult kaubelda, taotlema politseilt litsentsi. Politsei võib keelduda litsentsi väljastamisest varem karistatud taotlejatele või neile, keda kahtlustatakse varastatud kaupadega kauplemises, või litsentsi tühistada, kui on põhjust kahtlustada selle väärkasutamist.⁶⁸ Hollandis nõutakse kasutatud kaupade ostjatel alates 1880. aastast ostetud kaupade registreerimist (mida nad ostavad, millal ja kellelt). Alates 2011. aastast võeti kasutusele selle digitaalne variant, mis on seotud StopHelingi andmebaasiga.⁶⁹

Lisaks saab **politsei** varastatud kaupu aktiivselt otsida, kontrollides perioodiliselt väliturgusid, mille puhul on teada, et seal müüakse mõningaid varastatud kaupu.⁷⁰ Tänapäevane digitaalne maailm on suure haardega ja populaarne, pakkudes kurjategijatele uut keskkonda ebaseaduslikuks kaubitsemiseks. Kui soovime ennetada salajast kaubitsemist varastatud kaupadega, peab politsei ennetavalt läbi viima ka veebiotsinguid.⁷¹

Viimaks saab panustada ka **erasektor**. Norras võivad kasutatud esemeid müüvad professionaalsed veebisaidid kohustada müüjaid registreeruma viisil, mis tähendab, et nad ei saa jääda anonüümseks. Käsitsi kontrollitakse ka kõike, mida sellisel „turul“ müüjiks reklaamitakse, ja erilist tähelepanu pööratakse kahtlastele reklaamidele. Võimaliku varastatud kauba osas suheldakse politseiga ja kahtlastel juhtudel tuleb omandiõigus dokumenteerida kviitungitega.⁷² Lisaks võimaldab kaupade registreerimine seostada varastatud eseme ohvriga, kuid kaupade registreerimise soovitus järgivad korralikult vaid vähesed ja seerianumbrite sisestamisel tehakse palju vigu. See protsess peaks olema avaliku ja erasektori partnerluse raames võimalikult automatiseeritud või vähemalt soodustatud. Lõpuks tuleb uurida sellise meetodi väljatöötamist, millega saaks muuta teatud ainulaadsed kaubad, näiteks ehted, ainulaadseks.⁷³

Kõik need meetmed, mis vähendavad kodusesse sissebustmise kasumlikkust, piirates varastatud kaupade turgu ja turuväärtust, on loomulikult hea mõte. Kahjuks pole aga seni dokumenteeritud nende mõju sissebustmistest vähendamisele.⁷⁴ Sellegipoolest usume, et siin on tublisti arenguruumi, ja kui liikmesriigid otsustavad eelkirjeldatud meetmeid kasutada, soovime läbi viia põhjaliku analüüsi.

05

KOKKUVÕTE:

MIS AITAB KODUDESSE SISSEMURDMIST ENNETADA?

Ligipääsu raskendamine

Mis see on?

Ukselukkude, sisevalgustuse, ukselukkude ja välisvalgustuse kombinatsioon

Kuidas see töötab?

Ligipääsu raskendamine vähendab sihtmärgi sobivust, suurendades ohtu ja/või sellega seotud pingutusi.

Naabrivalve

Mis see on?

Naabrivalve julgustab elanikke hoidma silmad ja kõrvad lahti ning helistama politseisse, kui nad näevad või kuulevad midagi kahtlast.

Kuidas see töötab?

Naabrivalve süsteemi loomine vähendab piirkonna sobivust sissemurdmisteks, suurendades ohtu ja vähendades võimalusi.

Võitlus korduva ohvriks langemise vastu

Mis see on?

Korduva sissemurdmise ohus olevad elamud tuleks kindlaks teha, et rakendada aktiivsemalt selliseid ennetusmeetmeid nagu ligipääsu raskendamine või politseipatrullid.

Kuidas see töötab?

Nende meetmete juurutamine suurendab vastavatesse elamutesse sissemurdmiseks vajalikku jõupingutust ja sellega kaasnevat riski.

Läbikäikude väravad

Mis see on?

Läbikäikude väravad takistavad kurjategijatel käiguteedele sisenemist.

Kuidas see töötab?

Läbikäikude väravate paigaldamine suurendab pingutust, kuna sissemurdjad ei pääse soovitud elamuteni või ei saa kasutada käiguteesid põgenemiseks.

Läbikäikude väravad suurendavad ka elanike loomulikku järelevalvet, mis tähendab võimalike sissemurdjate jaoks suuremat riski.

Tänavavalgustus

Mis see on?

Parem tänavavalgustusega on tänavad valgemad.

Kuidas see töötab?

Parem valgustus suurendab võimalust, et võimalikud tunnistajad võivad kurjategija tuvastada.

JÄRELMÄRKUSED

- 1 Sorensen, D. 2003. „The Nature and Prevention of Residential Burglary: A Review of the International Literature with an Eye towards Prevention in Denmark.“ Kasutatud 19. juulil 2004. www.jur.ku.dk/medarbejdere/davesorensen/Publikationer/Nature.pdf
- 2 A. Tseloni, R. Thompson ja N. Tilley (toim.), *Reducing Burglary*, Cham: Springer, 2018.
- 3 T. Bjørge, *Preventing Crime: A Holistic Approach*, Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2016, 2. peatükk.
- 4 C. Rogers, Alley-Gates and Domestic Burglary: Findings from a Longitudinal Study in Urban South Wales, *The Police Journal* 91:1 (2016), <https://dx.doi.org/10.1177/0032258X16683696>.
- 5 E. Taylor, Honour among Thieves? How Morality and Rationality Influence the Decision-Making Processes of Convicted Domestic Burglars, *Criminology & Criminal Justice* 14:4 (2013), <https://dx.doi.org/10.1177/1748895813505232>.
- 6 Bjørge, *Preventing Crime: A Holistic Approach*, 2. peatükk.
- 7 Tseloni et al., *Reducing Burglary*.
- 8 Rogers, Alley-Gates and Domestic Burglary: Findings from a Longitudinal Study in Urban South Wales.
- 9 College of Policing, Safer Streets Fund - Crime Prevention Toolkit, Ryton-on-Dunsmore: College of Policing, 2021, https://whatworks.college.police.uk/Research/Documents/Safer_Streets_toolkit.pdf.
- 10 Tseloni et al., *Reducing Burglary*.
- 11 A. Tseloni, R. Thompson, L. Grove et al., The Effectiveness of Burglary Security Devices, *Security Journal* 30 (2017), <https://dx.doi.org/10.1057/sj.2014.30>.
- 12 Tseloni et al., *Reducing Burglary*.
- 13 Bjørge, *Preventing Crime: A Holistic Approach*, 2. peatükk.
- 14 S. Schat, The Dutch Centre for Crime Prevention and Safety: Quality Mark Pkw EUCPN-i ekspertkohtumine, 2021
- 15 O. Nauta, De Effectiviteit Van Het Politiekeurmerk Veilig Wonen, Amsterdam: DSP - groep, 2004.
- 16 T. Bennett, K. Holloway ja D. Farrington, The Effectiveness of Neighborhood Watch, *Campbell Systematic Reviews* 4:1 (2008), <https://dx.doi.org/10.4073/csr.2008.18>.
- 17 P.-O.H. Wikström ja K. Treiber, Beyond Risk Factors: An Analytical Approach to Crime Prevention, in: B. Teasdale and M.S. Bradley (Eds.), *Preventing Crime and Violence*, Cham: Springer International Publishing, 2017.
- 18 Bennett et al., The Effectiveness of Neighborhood Watch.
- 19 Bennett et al., The Effectiveness of Neighborhood Watch.
- 20 College of Policing, Safer Streets Fund - Crime Prevention Toolkit.
- 21 Bjørge, *Preventing Crime: A Holistic Approach*, 2. peatükk.
- 22 Tseloni et al., *Reducing Burglary*.
- 23 L. Hoppe ja M. Gerell, Near-Repeat Burglary Patterns in Malmö: Stability and Change over Time, *European Journal of Criminology* 16:1 (2018), <https://dx.doi.org/10.1177/1477370817751382>.
- 24 Tseloni et al., *Reducing Burglary*.
- 25 Hoppe ja Gerell, Near-Repeat Burglary Patterns in Malmö: Stability and Change over Time.
- 26 Ibid.
- 27 Bjørge, *Preventing Crime: A Holistic Approach*, 2. peatükk.
- 28 Hoppe and Gerell, Near-Repeat Burglary Patterns in Malmö: Stability and Change over Time.
- 29 Bjørge, *Preventing Crime: A Holistic Approach*, 2. peatükk.
- 30 Hoppe and Gerell, Near-Repeat Burglary Patterns in Malmö: Stability and Change over Time.
- 31 Tseloni et al., *Reducing Burglary*.
- 32 Bjørge, *Preventing Crime: A Holistic Approach*, 2. peatükk.
- 33 College of Policing, Safer Streets Fund - Crime Prevention Toolkit.
- 34 Tseloni et al., *Reducing Burglary*.
- 35 Bjørge, *Preventing Crime: A Holistic Approach*, 2. peatükk.
- 36 Hoppe and Gerell, Near-Repeat Burglary Patterns in Malmö: Stability and Change over Time.
- 37 A. Sidebottom, L. Tompson, A. Thornton et al., Gating Alleys to Reduce Crime: A Meta-Analysis and Realist Synthesis, *Justice Quarterly* 35:1 (2018), <https://dx.doi.org/10.1080/07418825.2017.1293135>.
- 38 College of Policing, Safer Streets Fund - Crime Prevention Toolkit.
- 39 Ibid.
- 40 B.C. Welsh ja D.P. Farrington, Effects of Improved Street Lighting on Crime, *Campbell Systematic Reviews* 4:1 (2008), <https://dx.doi.org/10.4073/csr.2008.13>.

- 41 R.V. Clarke, Improving Street Lighting to Reduce Crime in Residential Areas, United States of America: Office of Community Oriented Policing Services, U.S. Department of Justice., 2008.
- 42 Welsh ja Farrington, Effects of Improved Street Lighting on Crime.
- 43 Tseloni
- 44 Clarke, Improving Street Lighting to Reduce Crime in Residential Areas.
- 45 A.A. Braga ja D.L. Weisburd, The Effects of "Pulling Levers" Focused Deterrence Strategies on Crime, *Campbell Systematic Reviews* 8:1 (2012), <https://dx.doi.org/10.4073/csr.2012.6>.
- 46 Bjørgo, *Preventing Crime: A Holistic Approach*, 2. peatükk.
- 47 Ibid.
- 48 Actiecentrum Veiligheid en Zorg, Effectmonitor Top 600: Resultaten En Effecten Van De Aanpak Top600 2018, 2018.
- 49 Ibid.
- 50 Bjørgo, *Preventing Crime: A Holistic Approach*, 2. peatükk.
- 51 K. Bowers ja S. Johnson, The Role of Publicity in Crime Prevention: Findings from the Reducing Burglary Initiative, *Bowers, K. J. ja Johnson, S. D. (2003) The role of publicity in crime prevention: findings from the Reducing Burglary Initiative. Home Office Research Study (272)*. (2003).
- 52 K. Bowers ja S. Johnson, Using Publicity for Preventive Purposes, teoses: N. Tilley (Ed.), *Handbook of Crime Prevention and Community Safety*, Cullompton, Devon: Willan, 2005.
- 53 H. Ferwerda, T. Ham, L. Scholten ja D. Jager, *Focus Op Heling. Een Onderzoek Naar Het Functioneren Van De Helingmarkt, Het Beleid Tegen En De Gevolgen Van Heling* 2016.
- 54 Bjørgo, *Preventing Crime: A Holistic Approach*, 2. peatükk.
- 55 College of Policing, Safer Streets Fund - Crime Prevention Toolkit.
- 56 Bjørgo, *Preventing Crime: A Holistic Approach*, 2. peatükk.
- 57 College of Policing, Safer Streets Fund - Crime Prevention Toolkit.
- 58 Bjørgo, *Preventing Crime: A Holistic Approach*, 2. peatükk.
- 59 Tseloni et al., *Reducing Burglary*.
- 60 Bjørgo, *Preventing Crime: A Holistic Approach*, 2. peatükk.
- 61 Tseloni et al., *Reducing Burglary*.
- 62 Bjørgo, *Preventing Crime: A Holistic Approach*, 2. peatükk.
- 63 Tseloni et al., *Reducing Burglary*.
- 64 Euroopa kriminaalpreventsiooni võrgustik, Awareness-Raising Never Hurt Anyone, Did It?, Mythbuster, Brussels: EUCPN, 2020, <https://eucpn.org/document/mythbuster-awareness-raising-never-hurts-does-it>.
- 65 Ibid.
- 66 Ferwerda et al., *Focus Op Heling. Een Onderzoek Naar Het Functioneren Van De Helingmarkt, Het Beleid Tegen En De Gevolgen Van Heling*.
- 67 Ibid.
- 68 Bjørgo, *Preventing Crime: A Holistic Approach*, 2. peatükk.
- 69 Ferwerda et al., *Focus Op Heling. Een Onderzoek Naar Het Functioneren Van De Helingmarkt, Het Beleid Tegen En De Gevolgen Van Heling*.
- 70 Bjørgo, *Preventing Crime: A Holistic Approach*, 2. peatükk.
- 71 Ferwerda et al., *Focus Op Heling. Een Onderzoek Naar Het Functioneren Van De Helingmarkt, Het Beleid Tegen En De Gevolgen Van Heling*.
- 72 T. Bjørgo ja Y. Carlsson, Early Intervention with Violent and Racist Youth Groups, NUPI Paper No. 677, Oslo: Norwegian Institute of International Affairs, 2005.
- 73 Ferwerda et al., *Focus Op Heling. Een Onderzoek Naar Het Functioneren Van De Helingmarkt, Het Beleid Tegen En De Gevolgen Van Heling*.
- 74 Bjørgo, *Preventing Crime: A Holistic Approach*, 2. peatükk.

Tsitaat

EUCPN (2021). Mis aitab kodusesse sissemurdmist ennetada? Brüssel: EUCPN

Õiguslik märkus

Käesoleva väljaande sisu ei kajasta tingimata ühegi EL-i liikmesriigi või Euroopa Liidu või Euroopa ühenduste agentuuri või institutsiooni ametlikku arvamust.

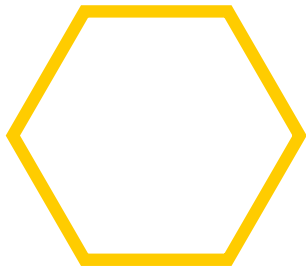
Autorid/toimetajad

Dorien Stevens, poliitika ja tavade ametnik, EUCPN-i sekretariaat.

Projekti „EUCPN-i sekretariaat“ osa, mai 2021, Brüssel

Euroopa Liidu kuritegevuse ennetamise ja selle vastu võitlemise programmi rahalisel toel
Euroopa Komisjon – siseasjade peadirektoraat

CONTACT DETAILS

EUCPN Secretariat
Email: eucpn@ibz.eu
Website: www.eucpn.org

- [TWITTER.COM/EUCPN](https://twitter.com/EUCPN)
- [FACEBOOK.COM/EUCPN](https://facebook.com/EUCPN)
- [LINKEDIN.COM/COMPANY/EUCPN](https://linkedin.com/company/EUCPN)